

Vol.2, Series. 3,
No.1 Spring & Summer
104 - 120

Assessing psychological capital in seminary students: Psychometric properties of “the Revised Compound PsyCap Scale”

Doi: 10.22034/pt.2026.559471.1075

■ **Naser Aghababaei**

Assistant Professor, Department of Psychology, Quran and Hadith University, Tehran, Iran

Email: naseragha@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9354-3837

دوره دوم / شماره ۱
بهار و تابستان ۱۴۰۴

Abstract

This study aimed to measure psychological capital of seminary students and to investigate the reliability and validity of a general scale of psychological capital among a group of seminary students. In doing so, 314 seminary students filled out “the Revised Compound PsyCap Scale” along Subjective Happiness Scale, Satisfaction with Life Scale, and Self-Esteem Scale. Results

showed that Cronbach's alpha of the psychological scale was at .89. Correlations of this scale with happiness, life satisfaction, and self-esteem were moderate to strong showing convergent reliability of the scale. There were not any significant differences between the sexes in psychological capital. However married individuals scored higher than unmarried individuals in psychological capital. Also, level of psychological capital of seminary students was higher than three samples from other countries. This study introduced a valid and reliable psychological capital scale to Iranian scholars and depicted the status of psychological capital in a group of Islamic seminary students.

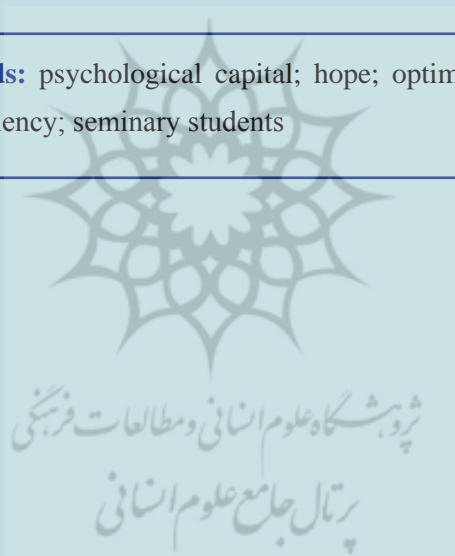

Keywords: psychological capital; hope; optimism; resiliency; self-efficiency; seminary students

---

دوره دوم / شماره ۱
بهار و تابستان ۱۴۰۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دوفصلنامه الهیات عملی
دوره ۲ / شماره ۱۵ / شماره پیاپی ۳
بهار و تابستان ۱۴۰۴
۱۲۰ - ۱۰۴

سنجش سرمایه روان‌شناختی در طلاب: ویژگی‌های روان‌سنجی «مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی»

Doi: 10.22034/pt.2026.559471.1075

■ ناصر آقابابایی

استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه قرآن و حدیث، تهران، ایران
رایانامه: naseragha@gmail.com

تاریخ دریافت: ۲۲-۰۸-۱۴۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۵-۱۰-۱۴۰۴

نوع مقاله: علمی- پژوهشی

دوره دوم / شماره ۱
بهار و تابستان ۱۴۰۴

چکیده

این پژوهش با هدف سنجش سرمایه روان‌شناختی در طلاب و بررسی پایایی و روایی یک مقیاس عمومی سرمایه روان‌شناختی در نمونه‌ای از طلاب انجام شد. به‌همین‌منظور، ۳۱۴ طلبه به «مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی»، مقیاس شادی فاعلی، مقیاس رضایت از زندگی، و مقیاس حرمت خود روزنبرگ پاسخ دادند. نتایج نشان دادند که پایایی درونی مقیاس سرمایه روان‌شناختی با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ به دست آمد. همبستگی مقیاس سرمایه روان‌شناختی با شادی، رضایت از زندگی، و حرمت خود متوسط تا قوی بود که گویای روایی همگرایی آن مقیاس است.

تفاوت معناداری بین دو جنس در سرمایه روان‌شناختی به دست نیامد. اما افراد متأهل در سرمایه روان‌شناختی نمره‌های بالاتری از افراد مجرد به دست آوردند. ضمناً سطح سرمایه روان‌شناختی طلاب در مقایسه با سه نمونه خارجی بالا قلمداد می‌شود. این پژوهش، ضمن معرفی یک مقیاس روا و پایای سرمایه روان‌شناختی به پژوهشگران ایرانی، وضعیت سرمایه روان‌شناختی گروهی از طلاب ایرانی را تعیین کرد.

کلیدواژه‌ها: سرمایه روان‌شناختی، امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی،
طلاب

مقدمه

لوتانز^۱ و یوسف مفهوم «سرمایه روان‌شناختی» را در جنبش رفتار مثبت سازمانی معرفی کردند. چهار مولفه «سرمایه روان‌شناختی» (امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری، و خودکارآمدی) با هم ترکیب و سازه‌ای را تشکیل می‌دهند که بر اشتراکات آن چهار سازه استوار است. پژوهشگران، از زمان معرفی مفهوم سرمایه روان‌شناختی در سال ۲۰۰۴، پژوهش‌های بسیاری را برای بررسی پیشایندها و پیامدهای آن انجام داده‌اند. برپایه تعریف لوتانز و یوسف (۲۰۰۴، p. 238 In Nolzen, 2018)، یک متغیر برای آنکه در سرمایه روان‌شناختی گنجانده شود باید حالت‌مانند^۲ (در برابر حالت، رگه، و رگه‌مانند)، مثبت، یگانه، به گونه مؤتقی سنجیدنی، و قابل‌تحول باشد و بتواند به افزایش عملکرد بینجامد. گرچه ملاک یادشده اجازه ورود متغیرهای بیشتری را در سرمایه روان‌شناختی می‌دهد، پژوهش‌های سرمایه روان‌شناختی بر تعریف لوتانز و یوسف متمرکز شده‌اند. مثلاً درباره سازه‌های دیگری همچون خرد، آسایش، قدردانی، گذشت، و شجاعت برای گنجانده شدن در سرمایه روان‌شناختی بحث شده است، اما سنجش تجربی آن‌ها در چهارچوب سرمایه روان‌شناختی منتشر نشده است (آقابائی، ۱۴۰۲، ص. ۱۰۵).

برطبق نظریه ایجاد و بسط فردریکسون، هنگام نیاز می‌توان از این منابع روان‌شناختی

1. Luthans
2. state-like

برداشت کرد. افراد دارای نمره‌های بالا در سرمایه روان‌شناختی، برای تعیین دانسته هدف‌های چالش‌انگیز و پروراندن انگیزش برای تلاش جهت دستیابی به آن هدف‌ها، از خودکارآمدیشان برداشت می‌کنند. امید و خوش‌بینی آنان را قادر می‌سازند بخت موفقیتشان را مثبت ارزیابی و مسیرهای مختلفی برای دستیابی به هدف‌هایشان ایجاد کنند و آن‌ها را پی بگیرند. تاب‌آوری توانایی بازیابی از مشکلات را، هنگام تلاش برای رسیدن به هدف‌هایشان، در اختیار آنان می‌گذارد. این چهار منبع روان‌شناختی مثبت، در ترکیب با هم، یک مجموعه منابع هم‌کوش ایجاد می‌کنند که فرد را قادر می‌سازد درحالی که هدف‌ها را با موفقیت دنبال می‌کند، حس کنترل داشته باشد. این نخ تسبیح، عامل، یا هسته عالی نشان‌دهنده برآورد مثبت فرد از شرایط و احتمال موفقیت برپایه کوشش و پشتکار است. این سازه عالی رابطه نیرومندتری از چهار مؤلفه‌اش در خصوص متغیرهای مرتبط با شغل مانند عملکرد و رضایت شغلی دارد. به عبارت دیگر، کل بزرگ‌تر از مجموع اجزایش است (Nolzen, 2018, p. 239). رگه‌هایی مانند هوش در گذر زمان بسیار پایدارند، تغییرشان دشوار است و یک انتهای طیف را تشکیل می‌دهند. در ادامه این پیوستار سازه‌های رگه‌مانند همچون خودارزیابی‌های هسته‌ای قرار دارند که نسبتاً پایدارند و تغییرشان دشوار است. سپس منابع روان‌شناختی حالت‌مانند (همچون امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری، و خودکارآمدی) قرار دارند که نسبتاً انعطاف‌پذیر و تحول‌پذیرند. در انتهای دیگر پیوستار حالت‌ها قرار دارند که نشان‌دهنده احساسات لحظه‌ای مانند لذت و مودهای مثبت‌اند. در تمایز سرمایه روان‌شناختی با سایر مفاهیم می‌شود گفت که سرمایه روان‌شناختی ظرفیت روان‌شناختی یا کیستی فرد را توصیف می‌کند، اما سرمایه انسانی^۳ دانش، مهارت‌ها، یا توانایی‌هایی را می‌سنجد که ناشی از تحصیل یا تجربه‌اند؛ یعنی «آنچه فرد می‌داند». سرمایه اجتماعی روابط، شبکه‌ها و ارتباطات، و نیز منابع و ساختارهای فرد را در سطح بین‌فردی، درون‌گروهی، و درون‌سازمانی خلاصه می‌کند (Nolzen, 2018, p. 238). احمدبات^۴ (2017, p. 230) با مرور یازده پژوهش بیان داشت که سرمایه روان‌شناختی در قلمروهای گوناگونی از زندگی بررسی شده است و عمدتاً با رضایت شغلی، عملکرد، آسایش ذهنی، و سلامت رابطه مثبت و با اضطراب و افسردگی رابطه منفی دارد. پرهاستانتی^۵ (2017, p. 68) با مرور ۳۲ مقاله در اندونزی گزارش کرد که سرمایه روان‌شناختی با رفتار و نگرش‌های مثبت در محل کار (مانند رضایت شغلی، تعهد سازمانی، نظم کاری، رفتار نوآورانه، رفتار شهروندی سازمانی، و عملکرد شغلی) مرتبط است. نولزن (2018, p. 237) با مرور ۱۳۹ مقاله از پژوهش‌های سرمایه روان‌شناختی چندین خلأ را برجسته کرد. او پژوهشگران را ترغیب

می‌کند تا پژوهش روی سرمایه روان‌شناختی را به سایر قلمروهای مرتبط با محل کار گسترش دهند؛ رابطه میان هیجان‌ها و سرمایه‌های روان‌شناختی را بیشتر بررسی کنند؛ و اهمیت نسبی چهار مولفه سرمایه روان‌شناختی را تعیین کنند. برهان‌الدین^۶ و همکارانش (2019, p. 133) با مرور ۴۵ مقاله درباره سازمان‌های آموزشی بیان داشتند که عملکرد تحصیلی بیشترین متغیر بررسی شده در خصوص سرمایه روان‌شناختی است و سپس استرس معلمان و فراگیران. دانشجویان بیشترین نمونه مطالعه شده در این پژوهش‌ها هستند. معلمان، مدرسان دانشگاه‌ها، و دانشجویان دبیرستانی در درجه‌های بعدی‌اند. مرور پژوهش‌های ایرانیان درباره سرمایه روان‌شناختی (آقابابائی، ۱۴۰۲، ص. ۱۰۳) نشان داد سرمایه روان‌شناختی با متغیرهای مطلوب در حوزه کار (مانند رضایت شغلی)، زناشویی (مانند رضایت زناشویی)، سلامت (مانند کاهش افسردگی و اضطراب)، تحصیل (مانند پیشرفت تحصیلی)، و دین و معنویت (مانند مقابله دینی) همایند است. همچنین، مداخله‌های مبتنی بر سرمایه روان‌شناختی برای بهبود عملکرد و نیز مداخله‌های روان‌شناختی گوناگون برای افزایش سرمایه روان‌شناختی کارآمد بوده‌اند.

این پژوهش در پی بررسی مطالعه سرمایه روان‌شناختی در طلاب است. پژوهش‌های متعددی در ایران روی جنبه‌های مختلف زندگی روان‌شناختی و اجتماعی طلاب انجام شده است. فارغ از مقالاتی که بدون داده تجربی درباره زندگی روانی طلاب نوشته شده‌اند و پژوهش‌هایی که بدون تفکیک طلاب از سایر گروه‌ها داده تجربی از آنان فراهم آورده‌اند برخی داده‌ها وضعیت طلاب را در مقایسه با سایر گروه‌ها روشن می‌کنند. مثلاً نشان داده شده است که سطح شادی و رضایت از زندگی طلاب و دانشجویان با هم تفاوت ندارند، اما گروه اول در معنویت نمره‌های بالاتری گزارش می‌کنند (آقابابائی و دیگران، ۱۳۸۸، ص. ۳۶۰). همچنین طلاب در بسط حالت هشیاری، تولید معنای شخصی، و آگاهی متعالی (جنبه‌های هوش معنوی) نمره‌های بالاتری از دانشجویان گزارش کردند (آقابابائی و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۸۳). طلاب در رگه شخصیتی قدردانی نمره‌های بالاتری از دانشجویان به دست دادند (آقابابائی و دیگران، ۱۳۸۹، ص. ۷۵). درحالی‌که طلاب و دانشجویان در نگرش درونی به علم تفاوتی با هم نداشتند طلاب در نگرش بیرونی (یعنی ابزاری) به علم نمره‌های پایین‌تری گزارش کردند (Aghababaei, 2018, p. 65). طلاب در دینداری عمومی نمره‌های بالاتری از دانشجویان به دست آورده‌اند، اما در تجربه عرفانی و آستانه‌گذری^۷ تفاوتی بین دو گروه نبوده است (Ghorbani & et al., 2014, p. 268). در پژوهشی جدید طلاب در برخی شاخص‌های

6. Burhanuddin

7. Transliminality

تعهد دینی نمره‌های بالاتری از دانشجویان به دست آورده‌اند. آنان در شادی، تسلط بر محیط، رشد شخصی، روابط مثبت با دیگران، زندگی هدفمند، و پذیرش خود نیز نمره‌های بالاتری از دانشجویان گزارش کردند (Aghababaei & Lueke, 2023, p. 15742). پرتوی نژاد و همکارانش (۱۳۹۰، ص. ۴۹) تفاوتی در سطح افسردگی طلاب حوزه علمیه قم نیافتند و سرانجام آنکه طلاب در هوش معنوی نمره‌های بالاتری از دانشجویان گرفته‌اند اما در هوش هیجانی تفاوتی با هم نداشتند (صبحی قراملکی و پرزور، ۱۳۹۳، ص. ۲۹۷).

طلاب و روحانیون مانند هر قشر و گروه اجتماعی، کمابیش در معرض آسیب‌های اجتماعی و اخلاقی‌اند. این آسیب‌های اخلاقی و آداب‌معاشرتی می‌توانند در حوزه‌های مختلف اجتماعی برای طلاب، خانواده‌هایشان، و افرادی که طلاب با آنان در تعامل‌اند مشکلاتی ایجاد کنند. به نظر می‌رسد که بهره‌مندی از برخی مهارت‌ها، توانایی‌ها و ویژگی‌های روان‌شناختی می‌تواند آسیب‌های یادشده را بکاهد. سرمایه روان‌شناختی به علت ارتباط با پیامدهای مثبت روانی-اجتماعی، از ویژگی‌هایی است که به‌منزله سپر در برابر آسیب‌های اجتماعی-اخلاقی می‌تواند عمل کند. از این رو، این پژوهش درصدد تعیین وضعیت طلاب از جهت بهره‌مندی از سرمایه روان‌شناختی است. ضمناً در این پژوهش پایایی و روایی یک مقیاس عمومی سرمایه روان‌شناختی در نمونه طلاب بررسی خواهد شد. بنابراین، پرسش‌های پژوهش به این قرارند: سطح سرمایه روان‌شناختی طلاب چقدر است؟ ارتباط متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، تحصیلات، جنسیت، و وضعیت تأهل) با سرمایه روان‌شناختی و هریک از مؤلفه‌های چهارگانه آن در طلاب چگونه است؟ پایایی و روایی «مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی» چگونه است؟

روش پژوهش

نوع این پژوهش همبستگی و طرح آن مقطعی است. نمونه‌گیری به صورت غیرتصادفی و در دسترس از میان طلاب در حال تحصیل در سطوح مقدمات و عالی در حوزه‌های علمیه قم و تهران انجام شده است. پس از ارائه راهنمایی لازم، شرکت‌کنندگان به مجموعه پرسشنامه‌های پژوهش به صورت برخط (در پلتفرم گوگل فرمز^۱) پاسخ دادند. شرکت‌کنندگان در پژوهش شامل ۲۳۸ طلبه مرد و ۷۶ طلبه زن بودند. ۸۵ نفر از آن‌ها مجرد و ۲۲۹ نفرشان متأهل بودند. تحصیلات غیر حوزوی آنان به این صورت بود: ۵۳ نفر زیردیپلم، ۱۵ نفر دیپلم، ۱۲ نفر کاردانی، ۴۱ نفر کارشناسی، ۳۹ نفر کارشناسی ارشد، و ۱۹ نفر دکتری تخصصی. سابقه تحصیلات حوزوی شرکت‌کنندگان در دامنه ۱ تا ۲۶ سال (با میانگین ۸/۸۱ سال) بود. شرکت‌کنندگان به

نسخه گزارش شخصی پرسشنامه‌های زیر پاسخ دادند. گویه‌ها به صورت تصادفی مرتب شد. **مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی**^۹. این پرسشنامه ۱۲ گویه‌ای را لورنز^{۱۰} و همکارانش (2022, p. 1) ساخته‌اند که چهار عامل را می‌سنجد: امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی (هر خرده‌مقیاس با ۳ گویه). ساختار چهارعاملی آن در نمونه آلمانی و امریکایی تأیید شد. همبستگی آن با رضایت از زندگی و «روابط مثبت، معنا و موفقیت» مثبت و همبستگی آن با استرس منفی بود که گویای روایی همگرا و واگرای آن است. آلفای کرونباخ نسخه آلمانی و انگلیسی مقیاس برابر با ۰/۹۱ و ۰/۹۰ به دست آمد (Lorenz & et al., 2022, p. 1). آلفای کرونباخ مقیاس در نمونه‌ای از کشور چک برابر ۰/۹۰ و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های چهارگانه آن از ۰/۷۰ تا ۰/۸۹ به دست آمد (Dudasova & et al., 2021, p. 1). این مقیاس اولین بار برای این پژوهش به فارسی ترجمه شد. شرکت‌کنندگان در یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (از کاملاً نادرست تا کاملاً درست) به این مقیاس پاسخ دادند. آلفای کرونباخ نسخه فارسی مقیاس در نمونه حاضر برابر ۰/۸۹ به دست آمد. گویه‌های مقیاس در جدول شماره ۱ قابل مشاهده‌اند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود با حذف هیچ‌یک از گویه‌ها بیش از یک‌دهم از میزان آلفای کرونباخ افزایش نیافت.

مقیاس شادی فاعلی^{۱۱}. این مقیاس یک پرسشنامه چهارگویه‌ای است که دو گویه نخست آن از پاسخ‌دهندگان می‌خواهند شادی خود را مستقل و در مقایسه با دیگران درجه‌بندی کنند. گویه‌های سه و چهار به ترتیب افراد شاد و غمگین را وصف می‌کنند و از پاسخ‌دهندگان می‌پرسند که این توصیف‌ها چقدر درباره آنان صحیح‌اند. پایایی درونی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ از ۰/۷۹ تا ۰/۹۴ گزارش شده است (Lyubomirsky & Lepper, 1999, p. 137). آلفای کرونباخ نسخه فارسی برابر ۰/۷۷ به دست آمده است (آقابابائی و دیگران، ۱۳۸۸، ص. ۳۶۰). شرکت‌کنندگان به یک مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت پاسخ می‌دهند.

مقیاس رضایت از زندگی^{۱۲}. دینر^{۱۳} و همکارانش (1985, p. 71) این مقیاس پنج‌گویه‌ای و تک‌عاملی را برای سنجش بُعد شناختی آسایش ذهنی ساخته‌اند. بیانی، کوچکی و گودرزی (۱۳۸۷، ص. ۱۴۶) پایایی درونی این مقیاس را با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۳ و با روش بازآزمایی ۰/۶۹ گزارش کردند. شرکت‌کنندگان به یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت پاسخ می‌دهند.

9.The revised Compound PsyCap Scale (CPC-12R)

10.Lorenz

11 . Subjective Happiness Scale

12.Satisfaction with Life Scale

13.Diener

مقیاس حرمت خود روزنبرگ^{۱۴}. این مقیاس ده گویه‌ای برای سنجش حرمت خود به کار می‌رود. پایایی درونی نسخه فارسی مقیاس با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۳ به دست آمده است. در گروهی از دانشجویان ایرانی، همبستگی این مقیاس با رضایت از زندگی، برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی به ترتیب برابر با ۰/۴۹، ۰/۴۵، و ۰/۴۳-، به دست آمد که نشان‌دهنده روابی آن است (Joshanloo & Afshari, 2011, p. 105). شرکت‌کنندگان به یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت پاسخ می‌دهند.

یافته‌ها

میانگین و سایر شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی مقیاس سرمایه روان‌شناختی در طلاب در جدول ۲ قابل مشاهده‌اند. مقدار آلفای کرونباخ پرسشنامه و خرده‌مقیاس‌های آن گویای پایایی درونی مناسب پرسشنامه است.

جدول ۱- مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی

آلفای کرونباخ در صورت حذف گویه	گویه‌ها
۰/۸۹	۱. اگر در دروس بی‌فهم می‌توانم به راه‌های زیادی برای خروج از آن بیندیشم.
۰/۸۹	۲. خودم را، همین حالا، بسیار موفق می‌بینم.
۰/۸۸	۳. برای رسیدن به هدف‌های کنونی‌ام می‌توانم به راه‌های زیادی بیندیشم.
۰/۸۸	۴. مطمئنم که می‌توانم کارآمدانه از پس رخداد‌های نامنتظره برآیم.
۰/۸۹	۵. من، اگر تلاش لازم را صرف کنم، می‌توانم بیشتر مشکلات را حل کنم.
۰/۸۸	۶. من، هنگام مواجهه با مشکلات، می‌توانم آرام بمانم زیرا می‌توانم بر توانایی‌های مقابله یا مدارایم تکیه کنم.
۰/۸۸	۷. خودم را دارای تحمل زیادی می‌بینم؛ شکست مرا به آسانی نومید نمی‌کند.
۰/۸۸	۸. من پس از مشکلات جدی زندگی، غالباً زود دوباره قد راست می‌کنم.
۰/۹۰	۹. معتقدم که دست و پنجه نرم کردن با استرس می‌تواند مرا نیرومند کند.
۰/۸۸	۱۰. من مشتاقانه منتظر زندگی پیش رویم هستم.
۰/۸۹	۱۱. آینده چیزهای خوب فراوانی در شرف وقوع برایم دارد.
۰/۸۹	۱۲. من، به‌طور کلی، پیش‌بینی می‌کنم چیزهای خوب بیشتری از چیزهای بد برایم رخ دهند.

جدول ۲- آلفای کرونباخ و شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی «مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه

سرمایه روان‌شناختی»

نام متغیر	آلفای کرونباخ	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد
امیدواری (۳ گویه اول)	۰/۷۶	۱/۳۳	۵	۴/۰۵	۰/۷۲
خودکارآمدی (۳ گویه دوم)	۰/۷۶	۱/۶۷	۵	۴/۱۶	۰/۶۵
تاب‌آوری (۳ گویه سوم)	۰/۷۱	۱/۶۷	۵	۳/۹۵	۰/۷۸
خوش‌بینی (۳ گویه چهارم)	۰/۸۶	۱/۳۳	۵	۴/۲۹	۰/۷۸
سرمایه روان‌شناختی (نمره کل)	۰/۸۹	۲	۵	۴/۱۱	۰/۶۱

برای مقایسه نمره زنان و مردان از آزمون t مستقل استفاده شد که نتیجه آن گویای عدم تفاوت معنادار در دو جنس است (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه دو جنس در سرمایه روان‌شناختی

t	میانگین (انحراف استاندارد)		متغیر
	مردان	زنان	
۰/۵۲	۴/۰۴ (۰/۷۳)	۴/۰۸ (۰/۶۶)	امیدواری
۰/۱۸	۴/۱۶ (۰/۶۵)	۴/۱۷ (۰/۶۷)	خودکارآمدی
۰/۰۲	۳/۹۵ (۰/۷۶)	۳/۹۵ (۰/۸۵)	تاب‌آوری
۰/۱۹	۴/۲۹ (۰/۸۱)	۴/۲۸ (۰/۷۲)	خوش‌بینی
۰/۱۴	۴/۱۱ (۰/۶۱)	۴/۱۲ (۰/۶۱)	سرمایه روان‌شناختی (نمره کل)

برای مقایسه افراد متأهل و مجرد نیز از آزمون t مستقل استفاده شد. نتایج گویای آن است که افراد متأهل در امیدواری، تاب‌آوری، و نمره کل سرمایه روان‌شناختی نمره‌های بالاتری از افراد مجرد به دست آوردند. تفاوت نمره خوش‌بینی افراد متأهل و مجرد نیز در سطح مرزی ۰/۰۵۶ معنادار به دست آمد (جدول شماره ۴).

جدول ۴: مقایسه افراد متأهل و مجرد در سرمایه روان‌شناختی

t	میانگین (انحراف استاندارد)		متغیر
	متأهل	مجرد	
**۲/۹۵	۴/۱۳ (۰/۶۶)	۳/۸۳ (۰/۸۱)	امیدواری
۱/۲۹	۴/۱۹ (۰/۶۲)	۴/۰۸ (۰/۷۳)	خودکارآمدی
**۲/۴۰	۴/۰۲ (۰/۷۴)	۳/۷۶ (۰/۸۶)	تاب‌آوری
۱/۹۲	۴/۳۵ (۰/۷۳)	۴/۱۴ (۰/۹۰)	خوش‌بینی
**۲/۶۳	۴/۱۷ (۰/۵۷)	۳/۹۵ (۰/۶۷)	سرمایه روان‌شناختی (نمره کل)

• p < /۰۱ • p < /۰۵

برای بررسی رابطه سرمایه روان‌شناختی و ابعاد چهارگانه‌اش با متغیرهای جمعیت‌شناختی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان دادند سن با سرمایه روان‌شناختی و ابعاد چهارگانه‌اش رابطه نداشت. سطح تحصیلات غیرحوزوی رابطه مثبت اندکی با امیدواری داشت. سطح تحصیلات حوزوی نیز روابط مثبتی با خودکارآمدی، تاب‌آوری، و نمره کل سرمایه روان‌شناختی داشت. ضمناً همان‌طور که می‌توان انتظار داشت سن با سطح تحصیلات روابط مثبت داشت. افزون‌براین، ضرایب همبستگی سرمایه روان‌شناختی با شادی، رضایت از زندگی، و حرمت خود متوسط تا قوی بودند که گویای روایی مقیاس است. از سه بعد آسایش ذهنی، حرمت خود قوی‌ترین همبستگی‌ها را با همه ابعاد سرمایه روان‌شناختی به جز خوش‌بینی داشت. خوش‌بینی نیرومندترین همبستگی را با رضایت از زندگی داشت (جدول ۵).

جدول ۵: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱. سن	۱									
۲. تحصیلات غیرحوزوی	۰/۳۶**	۱								
۳. تحصیلات حوزوی	۰/۳۸**	۰/۲۰**	۱							
۴. امیدواری	۰/۰۴	۰/۱۱*	۰/۱۰*	۱						
۵. خودکارآمدی	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۱۱*	۰/۶۲**	۱					
۶. تاب‌آوری	۰/۱۰	۰/۰۴	۰/۱۲*	۰/۶۱**	۰/۶۸**	۱				
۷. خوش‌بینی	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۵۸**	۰/۵۳**	۰/۴۹**	۱			
۸. سرمایه روان‌شناختی (نمره کل)	۰/۰۶	۰/۰۷	۰/۱۲*	۰/۸۴**	۰/۸۴**	۰/۷۹**	۱			
۹. شادی	-۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۴۴**	۰/۳۶**	۰/۴۴**	۰/۵۳**	۱		
۱۰. رضایت از زندگی	-۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۵۴**	۰/۴۱**	۰/۴۵**	۰/۶۰**	۰/۶۱**	۱	
۱۱. حرمت خود	۰/۰۶	۰/۱۱*	۰/۱۳*	۰/۵۹**	۰/۵۳**	۰/۴۶**	۰/۵۳**	۰/۶۳**	۰/۳۵**	۰/۵۴**

۰ p</۰۱   ۰ p</۰۵

نتیجه‌گیری

این پژوهش پایایی و روایی مقیاس کوتاهی از سرمایه روان‌شناختی را نشان داد که برای استفاده در عموم موقعیت‌ها و افراد ساخته شده است. «مقیاس تجدیدنظرشده کوتاه سرمایه روان‌شناختی» یک مقیاس عمومی است و اختصاص به افراد (مثلاً افراد شاغل یا محصل) یا بافت خاصی (مانند محل کار یا مدرسه) ندارد. در پاسخ به پرسش‌های پژوهش باید گفت که سطح سرمایه روان‌شناختی طلاب در نمونه حاضر بالا بود. این امر در مقایسه با سه نمونه خارجی مشخص می‌شود. نمره سرمایه روان‌شناختی یک نمونه آلمانی، با پرسشنامه به کاررفته در این پژوهش، در مقیاسی شش‌درجه‌ای (۱ تا ۶) برابر با $4/32$ و نمره سرمایه روان‌شناختی یک نمونه امریکایی برابر با $4/61$ به دست آمد (Lorenz & et al., 2022, p. 1). میانگین نمره‌های این پرسشنامه در یک نمونه از کشور چک نیز در مقیاسی شش‌درجه‌ای برابر با $4/58$ به دست آمد (Dudasua & et al., 2021, p. 1). میانگین نمره سرمایه روان‌شناختی در نمونه حاضر در یک مقیاس پنج‌درجه‌ای برابر $4/11$ به دست آمد. تبدیل آن به یک مقیاس شش‌درجه‌ای عدد $4/94$ را به دست می‌دهد که بالاتر از نمونه‌های امریکایی، آلمانی، و چک است. از میان خرده‌مقیاس‌های سرمایه روان‌شناختی نمره تاب‌آوری پایین‌تر از بقیه بود که توجه بیشتر به آن را لازم می‌نمایاند.

سن، در این پژوهش، با نمره‌های سرمایه روان‌شناختی طلاب مرتبط به دست نیامد. لوتانز و همکارانش (2007, p. 541)، در گروهی از دانشجویان امریکایی، سن را نامرتب با سرمایه روان‌شناختی یافتند. سن در کارکنان ادارات ورزش و جوانان شمال غربی ایران با سرمایه روان‌شناختی‌شان رابطه نداشت (Shamhi & et al., 2019, p. 4). جعفری‌زاده و همکارانش (۱۳۹۷، ص. ۴۰)، در پژوهش روی گروهی از پرستاران، سرمایه روان‌شناختی را با سن مرتبط نیافتند. در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان نیز سرمایه روان‌شناختی با سن رابطه‌ای نداشت (ستوده‌اصل و دیگران، ۱۳۹۷، ص. ۲۵۶). طباطبایی‌نسب و همکارانش (۱۳۹۶، ص. ۲۰) میان پرستاران یزد بین گروه‌های سنی تفاوتی در سرمایه روان‌شناختی نیافتند. مجموع یافته‌های این پژوهش در کنار یافته‌های پژوهش دیگران نشان می‌دهد که سرمایه روان‌شناختی در بزرگسالی احتمالاً متأثر از تحول یا سن نیست.

یافته دیگر این پژوهش آن بود که تفاوتی میان طلاب زن و مرد در سرمایه روان‌شناختی به دست نیامد. پلاتانیا^{۱۵} و پائولیو^{۱۶} (2022, p. 63) نمره‌های سرمایه روان‌شناختی را در دو جنس همسان گزارش کردند. ضمناً لوتانز و همکارانش (2007, p. 54)، جعفری‌زاده و همکارانش

15. Platania

16. Paolillo

(۱۳۹۷، ص. ۴۰)، شمهی و همکارانش (2019, p. 4)، عمویی و همکارانش (۱۳۹۶، ص. ۶۶)، ستوده اصل و همکارانش (۱۳۹۷، ص. ۲۵۶)، و طباطبایی نسب و همکارانش (۱۳۹۶، ص. ۲۰) هم تفاوتی میان دو جنس در سرمایه روان‌شناختی نیافتند. این پژوهش‌ها در راستای یافتن پژوهش حاضر است. گرچه زن و مرد از نظر ساحت روانی اولیه ویژگی‌های فطری مشترکی دارند، از نظر ساخت روانی ثانویه دارای دو نظام ساختاری متفاوت اند به گونه‌ای که هم در بعد زیستی و هم در بعد روان‌شناختی بین آن‌ها تفاوت‌هایی وجود دارد. صدها پژوهش در ایران و سایر مناطق جهان شباهت‌ها و تفاوت‌های جزئی یا مهمی را میان مردان و زنان نشان داده‌اند. مثلاً انبوهی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اندازه تفاوت‌های جنسی در شخصیت (در الگوی پنج عاملی) تقریباً اندک است و به‌ندرت از ۰/۵ انحراف استاندارد تجاوز می‌کند (L ckenhoff & et al., 2014, p. 675). سرمایه روان‌شناختی را باید از آن دسته از سازه‌ها یا متغیرها حساب کرد که دو جنس تفاوت برجسته‌ای در آن با هم ندارند.

طلاب متأهل در این پژوهش در امیدواری، تاب‌آوری، و نمره کل مقیاس سرمایه روان‌شناختی نمره‌های بالاتری گزارش کردند. تعداد کمتری از پژوهش‌ها تأهل را در خصوص سرمایه روان‌شناختی مطالعه کرده‌اند. مثلاً طباطبایی نسب و همکارانش (۱۳۹۶، ص. ۲۰)، شمهی و همکارانش (2019, p. 4)، و ستوده اصل و همکارانش (۱۳۹۷، ص. ۲۵۶) میان افراد متأهل و مجرد تفاوتی در سرمایه روان‌شناختی نیافتند. تفاوت ملاحظه‌شده در میان طلاب مجرد و متأهل ممکن است مربوط به این جمعیت باشد و لزوماً همه افراد متأهل و مجرد در این متغیر با هم تفاوت ندارند.

در این پژوهش سطح تحصیلات با سرمایه روان‌شناختی چند ارتباط مثبت داشت: اولاً، سطح تحصیلات غیرحوزوی با امیدواری رابطه مثبت داشت. دوماً، سطح تحصیلات غیرحوزوی با خودکارآمدی، تاب‌آوری، و نمره کل سرمایه روان‌شناختی روابط مثبت داشت. اما لوتانز و همکارانش (2007, p. 541) سرمایه روان‌شناختی را با تحصیلات مرتبط نیافتند. اگر روحانی بودن را به‌منزله شغل قلمداد کنیم (اسپیلکا و دیگران، ۱۳۹۰)، آنگاه می‌توان سوابق تحصیلات حوزوی را به‌منزله سابقه کار دانست و با پژوهش‌های بررسی‌کننده رابطه سابقه کار با سرمایه روان‌شناختی نیز مقایسه کرد. به‌هررو، جعفری‌زاده و همکارانش (۱۳۹۷، ص. ۴۰) سرمایه روان‌شناختی را با سابقه کار نامرتب یافتند. تجربه کاری در پژوهش شمهی و همکارانش (2019, p. 4) نیز با سرمایه روان‌شناختی رابطه نداشت. ولی سبک‌رو و فلاحی (۱۳۹۷، ص. ۸۱) در پرستاران بیمارستان شهدای کارگر یزد دریافتند که افراد با سابقه ۱ تا ۴ سال و ۴ تا ۸ سال نمره‌های پایین‌تری از افراد با سابقه ۸ تا ۱۶ سال و ۱۶ سال به بالا گزارش کردند. آن دو بین سطح تحصیلات پرستاران (با مقایسه افراد دارای مدرک دیپلم و

کاردانی با افراد دارای مدرک کارشناسی) با سرمایه روان‌شناختی رابطه‌ای نیافتند. جهت رابطه سابقه کاری با سرمایه روان‌شناختی جای تأمل دارد: آیا کسانی که بیشتر در یک شغل مانده‌اند (و شغلشان را رها نکرده‌اند و تغییر نداده‌اند) کسانی بوده‌اند که از ابتدا دارای سرمایه روان‌شناختی بالاتری بوده‌اند؟ یا آنکه برعکس ماندن در شغلشان موجب شده است تا آنان مهارت‌های بیشتری را کسب کنند که یکی از آن‌ها سرمایه روان‌شناختی است؟ همین سؤال دووجهی را می‌توان در جمعیت طلاب مطرح کرد: آیا کسانی که بیشتر در کسوت طلبگی می‌مانند آنانی‌اند که از ابتدا سطح بالاتری از سرمایه روان‌شناختی داشتند؟ یا برعکس، ماندن در سال‌های بیشتر در زی طلبگی موجب شده است تا افراد مهارت‌های مثبت روان‌شناختی از جمله سرمایه روان‌شناختی بالاتری را کسب کنند؟ پاسخ به این پرسش نیازمند پژوهش مستقلی است.

برخی از محدودیت‌های این پژوهش عبارت‌اند از: این پژوهش به روش نمونه‌گیری غیرتصادفی انجام شد؛ تعداد شرکت‌کنندگان زن نسبتاً کم بود؛ از طلاب مناطق مختلف کشور نمونه‌گیری نشد؛ و از طلاب اهل سنت نمونه‌گیری نشد. با توجه به محدودیت‌های یادشده تعمیم‌یافته‌ها با احتیاط باید باشد. شایسته است پژوهش‌های آینده با روش‌شناسی نیرومندتر مانند استفاده از نمونه بزرگ‌تر و معرف از سراسر کشور به مطالعه سرمایه روان‌شناختی در طلاب و ارتباط این متغیر با سایر متغیرهای جمعیت‌شناختی، روان‌شناختی، و اجتماعی بپردازند.

فهرست منابع

- اسپیلکا، ب.؛ هود، آر. دلیو.؛ هونسبرگر، ب. و گرساچ، آر. (۲۰۰۳/۱۳۹۱). روان‌شناسی دین بر اساس رویکرد تجربی (محمد دهقانی، مترجم). رشد.
- آقابابائی، ن. (۱۴۰۲). مرور روایی پژوهش‌های «سرمایه روان‌شناختی» در ایران. روان‌شناسی فرهنگی، ۷(۲)، ۱۰۳-۱۳۲.
- آقابابائی، ن.؛ فراهانی، ح.؛ رحیمی‌نژاد، ع. و فاضلی مهرآبادی، ع. (۱۳۸۸). معنویت و احساس شخصی روان‌درستی در دانشجویان و طلاب. مجله علوم روان‌شناختی، ۳۱، ۳۶۰-۳۷۲.
- آقابابائی، ن.؛ فراهانی، ح. و فاضلی مهرآبادی، ع. (۱۳۸۹). سنجش قدردانی در دانشجویان و طلاب: بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه قدردانی. مطالعات اسلام و روان‌شناسی، ۶، ۷۵-۸۸.
- آقابابائی، ن.؛ فراهانی، ح. و فاضلی مهرآبادی، ع. (۱۳۹۰). هوش معنوی و بهزیستی

فاعلی. روان‌شناسی و دین، ۱۵، ۸۳-۹۶.

بیانی، ع.ا؛ کوچکی، ع. م. و بیانی، ع. (۱۳۸۷). روایی و پایایی مقیاس بهزیستی روانشناختی ریف. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۴ (۲)، ۱۴۶-۱۵۱.

پرتوی‌نژاد، ع.؛ احمدی طهران، ه.؛ حیدری، ا.؛ کیهانی، م. و تازیکی، ص. ع. (۱۳۹۰). مقایسه میزان افسردگی در دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی و طلاب حوزه علمیه شهر قم، سال ۱۳۸۸. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، ۵ (۳)، ۴۹-۵۲.

جعفری‌زاده، ر.؛ صادقی، ن.؛ و آذربزین، م. (۱۳۹۷). ابعاد سرمایه روانشناختی در پرستاران شاغل در بیمارستان روانپزشکی و ارتباط آن با متغیرهای جمعیت‌شناختی. نشریه پرستاری ایران، ۱۱۶، ۴۰-۴۸.

سبک‌رو، م. و فلاحی، م. ب. (۱۳۹۷). تبیین تعارض کار-خانواده از طریق سرمایه روان‌شناختی پرستاران. پژوهش پرستاری ایران، ۱۳ (۲)، ۸۱-۸۸.

ستوده‌اصل، ن.؛ کاهویی، م.؛ سن‌سلی، ع. و فوداجی، ف. (۱۳۹۷). سرمایه‌های اجتماعی و روان‌شناختی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانشجویان. کومش، ۷۰، ۲۵۶-۲۶۲.

صبحی قراملکی، ن. و پرزور، پ. (۱۳۹۳). مقایسه هوش معنوی و هوش هیجانی دانشجویان و طلاب. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۴ (۲)، ۲۹۷-۳۱۰.

طباطبایی‌نسب، م.؛ سبک‌رو، م. و فلاحی، م. ب. (۱۳۹۶). تأثیر سرمایه روان‌شناختی بر دلبستگی کاری با نقش میانجی تعارض کار-خانواده در پرستاران. مدیریت پرستاری، ۶ (۲۱)، ۲۰-۳۰.

عمویی، ن.؛ عجم، ع. ا.؛ و بادنوا، ص. (۱۳۹۶). نقش سرمایه روان‌شناختی در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانشجویان دانشکده تغذیه و صنایع غذایی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۹ (۲)، ۶۶-۷۵.

Aghababaei, N. (2018). The relations among religiosity, subjective well-being, and attitudes towards science. *International Journal of Behavioral Sciences*, 12(2), 65-69.

Aghababaei, N. & Lueke, N. A. (2023). Well-being and the circumplex religious orientation in Iran. *Current Psychology*, 42, 15742-15751.

Ahmad Bhat, S. (2017). Psychological capital: A review of literature. *National*

- Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 2(2), 230-232.
- Burhanuddin, N., Aimi, N., Ahmad, N., Aniza, S., Rozita, R., & Asimiran, S. (2019). A systematic review of the Psychological Capital (PsyCap) research development: Implementation and gaps. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 8(3), 133-150.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Dudasova, L., Prochazka, J., Vaculik, M., & Lorenz, T. (2021). Measuring psychological capital: Revision of the Compound Psychological Capital Scale (CPC-12). *PLoS ONE*, 16(3), e0247114.
- Ghorbani, N., Watson, P. J., Aghababaei, N., & Chen, Zh. (2014). Transliminality and mystical experience: Common thread hypothesis, religious commitment, and psychological adjustment in Iran. *Psychology of Religion and Spirituality*, 6(4), 268-275.
- Joshanloo, M., & Afshari, S. (2011). Big Five personality traits and self-esteem as predictors of life satisfaction in Iranian Muslim university students. *Journal of Happiness Studies*, 12, 105-113.
- L ckenhoff, C. E., Chan, W., & et al. (2014). Gender stereotypes of personality: Universal and accurate? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45(5), 675-694.
- Lorenz, T., Hagitte, L., & Prasath, P. R. (2022). Validation of the revised Compound PsyCap Scale (CPC-12R) and its measurement invariance across the US and Germany. *Frontiers in Psychology*, 13, 1075031.
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.
- Lyubomirsky, S., & Lepper, H. S. (1999). A measure of subjective happiness: Preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Research*, 46(2), 137-156.
- Nolzen, N. (2018). The concept of psychological capital: A comprehensive review. *Management Review Quarterly*, 68, 237-277.

Platania, S., & Paolillo, A. (2022). Validation and measurement invariance of the Compound PsyCap Scale (CPC-12): A short universal measure of psychological capital. *Annals of Psychology, 38*(1), 63-75.

Prihatsanti, U. (2017). Literature review: The role of psychological capital among Indonesian's worker. *Journal of Educational, Health, and Community Psychology, 6*(3), 68-83.

Shamhi, H., Veisi, K., Hatami, Kh., & Aliabadi, S. (2019). Modeling of the intermediary role of psychological capital in the relationship between organizational trust and job performance in the employees of the north-western departments of sports and youths of Iran. *Journal of Management & Technology, 19*, 4-23.

